

Б Е Л Е Ш К Е

Северноарбанашка племена. — Аустријанци су за време окупације Арбаније у Великом Рату извршили попис арбанашких племена. Пописом је руковао Franz Seiner који је и резултате публиковао у књизи: *Die Gliederung der albanischen Stämme*, Graz 1922. Према овима је племенска организација ограничена на Северну Арбанију, до Шкумбије. Издвајају се 65 засебних племена (барјака) под племенским поглавицама (барјактарима). Мањи број племена живе скупа у неколико заједничких племенских области, остала засебно. Сва племена насељавају око 8.000 км²; на том простору станује 162.286 племеника, 911 других Арбанаса, 686 Цигана и 191 припадника других народности. У високом планинском пределу на СЗ. до Мирдита станују сиромашна католичка племена у селима разбијеног типа. На пасиштима ових планина летује око 5.000 номадских сточара, а зими се спуштају са стадима у приморје између Бојане и Маће. У нижем планинском пределу на СИ., преко Дрима, и у јужном делу области, као у Маћи, живе мухамеданци у збијеним селима, са бољим кућама, на плоднијем земљишту. Племенима управљају барјактари по обичајном праву, они су и ратне старешине али се са продирањем културе, племенске организације постепено губе.

Д-р Вој. С. Радовановић.

Географски фактор у разитку кинеске цивилизације.¹ — Основни узрок вековне политичке и културне подвојености Кине на северну и јужну лежи у особитим географским цртама југоисточне Азије, где је распоред река од вајкада одређивао правац продирања и кретања цивилизације. Четири су главне речне области: у северној кинеској равници слив доњег Хоангхоа, који је од слива Јангцеа на Југу одвојен планинским венцем Цинлинга, а овај је са својим источним границама увек чинио праву границу између северне и јужне Кине; испод ушћа Јангцеа су дуж приморја многе реке, а на крајњем Западу Салвин и Меконг.

Најстарија кинеска цивилизација јавља се у долини Хоангхоа између 3000. и 2500. год. пре Хр., имала је тип бронзаног доба и била је земљорадничка са сталним насељима. Основне су јој црте као и код старе сумеро-вавилонске и индо-иранске цивилизације, јер Кинези никад

---

¹ Carl Whiting Bishop: The geographical factor in the development of Chinese civilization („The Geographical Review“, New-York, 1922, January, с. 19—42).

нису били потпуно изоловани, а у вези је и са преисторијском културом јужно-сибирске скитске области. Продирући из долине Хоангхоа сасвим споро, она се јавља тек 2000 год. доцније и у долини Јангцеа. Али су овамо продирали и индијски утицаји из долине Ганга преко горње Бирме и горњег тока Јангцеа. Међутим приморске области на југоистоку, раздвојене планинама од великог унутрашњег басена, цивилизоване су тек доцније из области Хоангхоа и Јангцеа, северни крај 500 год. пре Хр., јужни неколико векова доцније.

Интересантно је, да се култура, због нарочитих географских прилика западне области, распростирала не дуж главних река већ попречно, те су оне управо ометале развитак цивилизације. Кинеска цивилизација бронзаног доба формирала се у басену Веја, притоке Хоангхоа, где се и зачео праствари кинески мит у вези са фолклором западне Азије и источне Европе; ту се дуже задржала и затим постепено продрла у велику северну кинеску равницу, настањену неолитским варварима. Због оваквог кретања образовале су се многе мале племенске заједнице патријархалног уређења, које су међусобно биле везане заједничким верским осећањем; нека су имена и сада очувана. За прве две хиљаде година по изласку из долине Веја, кинеска се цивилизација зауставила у басену Хоангхоа, са најважнијим средиштима у долинама Фена и Лоа; нарочито Лоа, одакле се најкраћим путем за басен Јангцеа шириле даље на југ. Шумовите области Шансиа и Шантунга, висија на југозападу од басена Хоангхоа и мочарни приморски предели остали су дуго нетакнути, слободни и неасимиловани, јер се тамо није могла развити земљорадња бронзаног доба.

Вредно је истаћи, да узастопним периодама влажности и општег народног благостања (од XXI—XVIII века пре Хр.) наизменично са периодима суше и општих немира (XVII, XIII, VIII и VII в. пре Хр.) у Вавилонији и источној средоземној области, које је утврдио Huntington, одговарају истодобне прилике и у Кини.

Око 1000. год пре Хр. продрли су најездом Чуа у северну Кину свежи културни утицаји. Чуи су дошли из горњег дела басена Веја, расно сродни старим Кинезима, али ће по најстаријем њиховом миту бити из западне Азије. Они су унели у долину Хоангхоа харемски систем, тада познат само у Вавилонији и околним земљама, и били су у додиру са таримском и турфанском облашћу. За првих неколико векова средиште им је било у басену Веја. Тада су покушавали али нису стално успели продрети у басен Јангцеа, те је у то доба јужна граница кинеске културе ишла развођем између Хоангхоа и Јангцеа. Тек доцније захватају и долину Јангцеа. Да кинеска култура продре овамо тек 2000 година по свом оснивању, узрок је несумњиво у шумовитости овог старог језерског дна. Ту су се јавила и два самостална културна средишта, долине Киалинга и Мина, где су индијски утицаји били а и сада су снажни. То су колибе и привреда индокинеског типа. Али у VIII в. пре Хр. надиру са Запада ратоборни и у сваком погледу напреднији Чини, чија је култура средњеазијског порекла, те Чуи повлаче своје средиште у долину Лоа и настаје вековна борба о превласт над долином Јангцеа, чији су кључ, област Ханчунг у горњем току Хана, много раније били заузели Чуи. Чини су трговали са Персијом, те отуда њихово име и означава на Западу целу област кинеске културе. На другој се страни јавља у VI в. пре Хр. у доњем току и ушћу Јангцеа држава Ву, са народом сродним модерним Анамићанима, и помоћу јаке флоте одузима од Чуа велики део кинеског приморја. Овом се борбом

користе Јиеи из Хангчауског Залива, још већа поморска сила, и ускоро захвате цело приморје. Но Чуи у IV в. пре Хр. поново заузму цело приморје и оду далеко на југ, али за мало, јер се тамо нису могли одржати због удаљености свога средишта око 1500 км. уз долину Јангцеа. Крајем истога века Чини најзад заузимају кључ Јангцеа и завладају басенима Киалинга и Мина, што је почетак пропасти Чуа. Стогодишњим ратовањем Чини потчине већину кинеских држава долине Хоангхоа, 223. год. пре Хр. покоре сасвим Чуе, а две године затим и Чие у Шантунгу, последњу стару кинеску државу. Тада је владар Чина консолидовао подјармљене области и, установивши централистичку бирократску владавину, назвао се: „Први Врховни Цар“. Одмах је затим заузео и цело приморје све до Индокине, а против полудивљих номадских племена у пространим полуаридним равницама на далеком Северу и Северозападу саградио је велики Кинески Зид. Образовањем Кинеског Царства престаје историја старе Кине.

Мих. С. Радвановић.

Сточарске области Јужне Полулопте. — Чланак Леа Вајбела: Die Viehzuchtgebiete der südlichen Halbkugel (Geogr. Zeitschrift, Leipzig, 1922., св. 3/4., с. 54—75.) пружа врло занимљива обавештења. То су: Источна Аустралија и Нови Селанд, Капска Колонија и Бурске Државе у Јужној Африци, и Лаплатске Земље (Аргентина и Уругвај) у Јужној Америци. Области најповољнијих физичкогеографских и фитогеографских услова за развитак сточарства. Поред тога, од европских тржишта најудаљенији крајеви на земљи, те се у доба једрилица, када је почело привредно искоришћавање тих предела, могао вршити тако далек превоз само лакших а скупценијих привредних добара, као што су коже, вуна и други сточни производи. Уз то су ове степске земље биле одвећ ретко насељене, и у њима се није могла предузети рационална земљорадња.

Како по пространству, тако се ове области разликују и по природним погодбама за развој привреде. Јужна Африка и Аустралија су висије с ивичним планинама; леже у суптропском, залазећи и у тропски појас, а оскудне кишом, нарочито у унутрашњости, које је са И. на З. све мање (600—250 мм. и ниже); само су неколико летњих месеца влажни, остали суви. Новоселандска Острва су само на З. брдовита, иначе равнице, а Лаплатске Земље огромна низија; већим су делом у умереном појасу, са више кише (у Лаплати 1000—600 мм., а на Новом Селанду на планини 3000—1500, у равници 1000—500 мм.), која је распооређена на целу годину. У свим областима температуре углавном стално високе. Јавља се мраз, али без снега, јер је у Аустралији и Јужној Африци зима сува, у Лаплати сасвим топла.

Услед оваквих природних услова, ово су праве травне земље. Трва расте у праменима, по метар високим. У Аустралији и Јужној Африци трава се зими сасуши, али у одсуству влаге не иструли, те остаје одлична сточна храна. И благе зиме омогућавају напасање стоке преко целе године. Једино су периодичне суше од врло злих последица; пресуше некад сви извори и реке, и пасишта се не подмлађују. Од суше 1897.—1904. год. угинуло је у Аустралији 50 милиона оваца и 4½ милиона говеди. И у Африци суше сатиру стоку, у Лаплати су слабије, на Новом Селанду искључене.

Слободно кретање и напасање преко целе године, без бриге и трошкова око подизања зимских склоништа и набавке сена за стоку,